

2266

ТРИДЦЯТІ РОКОВИНИ ЛИСТОПАДОВОГО ЗРИВУ 1918 — 1948

Накладом Видавництва „ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ”

1948

ВІД РЕДАКЦІЇ

Ці тридцяті роковини історичних листопадових подій у Галичині, Буковині й Закарпатті святкуємо в незавидних умовах скитальщини. Але й у цих умовах Головна Рада Братства УСС постановила відзначити це свято, м. ін. — випуском цієї брошурки. Бодай у цій скромній публікації подати в скороті історію тих великих днів, коли всі наші землі від Сяну по Дін воскресали до суверенного життя, коли завершувалася соборність України, проголошена в Києві 22 січня 1919.

Нехай ці рядки нашої історії пригадають нам, учасникам цих подій, ті дні запалу й ідейного напруження та діяння; молодших же й молодих нехай звяжуть, сполучать із цією історією, з традицією нашої боротьби за найвищий на землі ідеал від давних століть через 1918 до сьогодні.

Регенсбург, 16. X. 1948.

Володимир Дорошенко

Великий Листопад

Дата 1-го листопада 1918 р. зостанеться навіки достопа-м'ятною датою в українській історії, в історії державно-політичного розвитку цілого українського народу. Хоч це була подія регіональна, суто-галицька, проте сталася вона чином великого всеукраїнського значіння. Оце всенациональне, а не вузько місцеве, провінціональне значіння має 1-й листопад уже насамперед тому, що був він вирішальною подією в житті не якогось там глухого повіту, а великої області, що протягом мало не півстоліття перед 1-ою світовою війною відіграла передову, величезного історичного значіння ролю в житті всієї Соборної України, як її духовий культурно-політичний Піємонт. Тому ця подія не могла не відбитися на державно-політичному житті цілої української території.

З одного боку 1-е листопада це безперечно насамперед межева дата в історії східної Галичини. Вона, наче той граничний стовп, різко відділяє багатовікове підневільне минуле краю від героїчної доби відновлення давно втраченої його державности. З другого боку, це знаменна дата також в історії взагалі Західної України, бож тоді, з розпадом австро-угорської імперії, й зелена Буковина й довгогноблене мадярами соняшне Закарпаття виявили свою волю жити власним, самостійним національним життям укупі з Галичиною й Наддніпряниною, прилучившись до братів-галичан і взявши участь в їхній Національній Раді, щоб разом із ними і з братами наддніпрянцями творити одну соборну українську державу.

Отож можна сміло сказати, що без 1-го листопаду 1918 р. не було б і 22 січня 1919 р. У цьому й лежить невмируще всеукраїнське значіння 1-го листопада. Це справді вікопомна дата в нашій історії.

Розуміється, справа не в тій чи іншій формальній даті, а в самій історичній події. 1-е листопада, як факт, як чин, могло бути скорше чи пізніше — це залежало від розвитку подій у Галичині в зв'язку з розвалом австро-угорської імперії. Дата заіснування цього факту, дата, коли „вибухла” Україна в Галичині до деякої міри випадкова, як і дата 22. січня 1918 р. на Наддніпрянщині. Але сама подія це жадний припадок, це неминучий, закономірний вислід усього історичного розвитку нашої національно-державної свідомости. Чин 1-го листопада не міг не наступити, але його дата накинена нам обставинами, як обставинами була накинена перед тим дата 22 січня 1918 р. на Наддніпрянщині. Відкладати виступ, зволікати ^{його} ~~його~~, вагатися — було вже годі, якщо ми не хотіли, щоб нас випередили поляки. Делегація польського уряду ось-ось мала з'явитися у столиці Галицької України й оголосити східню Галичину складовою частиною новоповсталого польської держави. Це був аргумент, що усував усякі вагання, яким підлягали галицько-українські політики старшого покоління, що судорожно чіплялись стерня засудженої на смерть Австрії. Під натиском молодшого покоління мусіли уступити старі наші „австрофіли”. Подія 1-го листопада це діло молоді, діло тих, хто створили Легіон Українських Січових Стрільців, а опісля УГА; — правда, діло підготоване цілим розвитком української Галичини останнього півстоліття. Воно, це молоде покоління, давно вже леліяло в своїм серці 1-й листопад, давно плекало самотійницьку думку, готуючися до боротьби за українську державу не на словах, а насправжки, в кривавому бою. І творило Легіон УСС не на те, щоб вибороти якусь там автономну українську провінцію в межах австро-угорського цісарства, як про це мріяли старші політики, а на те, щоб здобути в результаті воєнного зудару двох займанців свою власну державність. Йдучи на кривавий тан формально, як окрема частина австро-угорської армії, наші Українські Січові Стрільці, вважали себе за військо Самостійної Української Держави й не мислили служити Австрії, тільки Україні. І кінець-кінців діпняли свого.

Піднявши 1-го листопада синьо-жовтий прапор, покінчили вони з довговіковим періодом національного поневолення, а відновивши старі державницькі традиції своєї тіснішої батьківщини, підготували ґрунт під об'єднання західної вітки українського народу зі східною в одній спільній українській державі. І не дивниця, що саме від 1-го листопада зникає на нашому Заході стара племінна назва русини чи руснаки, а просто стихійно поширюється і вкорінюється єдина для цілої нашої території національна назва — українці.

Правда, століття перебування під чужими окупаціями не проминули без сліду й довго ще давали себе знати. Акт 22. січня 1919 р. лишився святочною декларацією, що маніфестувала всенародню волю до об'єднання в одній державі. Тимчасом існували поруч себе дві окремі українські республіки — Східня і Західня, з окремими урядами, окремими арміями, окремими дипломатичними представництвами та з усіма негативними наслідками, що випливали з цієї двоторовості.

Не вважаючи на всі зусилля з обох сторін, трудно було відразу злучити в одну міцну спільноту ще так недавно розділені чужими кордонами й пересякнуті чужими культурами ^{ру} впливами вітки одного й того самого народу. Не були ще цілком переборені розбіжності в поглядах і навичках, виплекані довговіковим відрубним життям у різних державно-політичних умовах. Розуміється, в сприятливіших, ніж були тоді, умовах ці різниці незабаром вирівнялися б, досить швидко пережилися й забулися б зовсім у другому поколінні. Але доля поскупила нам таких потрібних для зміцнення й розбудови молодого державного твору мирних спокійних обставин. А на додаток, до труднощів внутрішнього характеру прийшли ще труднощі зовнішні: боротьба на два фронти — проти москалів і поляків. В результаті кривавих змагань наша молода держава не вдержалася й ціла Україна опинилася аж під чотирма займанщинами. Але ж ідея 1-го листопада не завмерла в цій катастрофі. Творці його ніколи її не зрадили. Вони не мали нічого спільного з старим рутенством та новішими його ремінісценціями, що їх ~~по~~давали західньо-українському громадянству різні політичні спекулянти під тим чи іншим виглядом. Згадаймо хоча б утопійну концепцію окремої галицько-волинської держави, яка ніби-то мала всі економічні й полі-

тичні підстави для самостійного й незалежного існування (що за нечувана наївність) між Польщею, Мадярщиною та Великою Україною, властиво червоною Московщиною, що її загарбала. Концепцію цю в 20-х роках висували й пропагували, як знаємо, деякі публіцисти, навіть науковці (др. Ст. Рудницький), які стояли близько до оточення диктатора Петрушевича. Була вона відсвіженням висуваної ще в часі 1-ої світової війни певними політиками з табору д-ра Костя Левицького (др. Вол. Сінгалевич та ін.) концепції окремого галицько-волинського коронного краю в межах Австрії.

Творці 1-го Листопада не несуть ніякої відповідальності за ці перелицьовки колишнього застінкового рутенства. Не можна закидати зради ідеям 1-го листопада й широким кругам західньо-українського громадянства. Чин 1-го листопада ніколи не тратив свого чарівного блиску в його очах і щороку оживав в серцях і душах усіх свідомих патріотів на цілому просторі західньої України. Скрізь святковано цей день незвичайно врочисто, не зважаючи на переслідування окупаційної влади. Не меркне слава листопадового чину й на еміграції. І не дивниця. Не давали їй ні на мить забутися, піти в непам'ять щораз нові борці, що приходили на зміну УСС, УГА чи СС-ам Євгена Коновальця — борці ОУН, Галицької Дивізії й УПА.

І це зовсім не випадкова річ, що листопадова ідея знайшла нарешті своє здійснення за нашого часу на еміграції, — тут бо зішлись побіч себе земляки з усіх кінців широкої української землі. Щойно на вигнанні переборюють представники різних українських земель рештки провінціальних окремішностей, пережитки накинених чужими впливами навиків і комплексів та створюють ту єдність, яку 30 років тому підніс на своєму прапорі великий листопад 1918 р.

Об'єднана фізично під тяжким ярмом кривавого займанця знайшла Соборна Україна своє духове об'єднання, своє власне державне представництво за кордоном у новоствореній Українській Національній Раді, спільному для всіх українських земель державному органі.

Так довершено діло 22 січня 1919 р., започатковане 1. листопада 1918.

Д-р Степан Баран

Українські Січові Стрільці і австр. військовики-українці в подіях 1 листопада 1918

Окремої історичної розвідки на цю тему у нас нема. Маємо тільки „Великий Зрив” д-ра Костя Левицького, нарис подій 1918/1919 р. р. в ЗУНР Федя Федорцева в календарі „Просвіти” у Львові за 1921 р., „Листопадові дні” Олексі Кузьми, „Спомини” д-ра Степана Шухевича, невеличкі замітки й спогади, оголошені в різних періодиках і календарях, — головню у львівській „Червоній Калині”, — що торкаються передусім військових подій і організації війська, але, назагал, ця мемуаристика дуже невистарчальна і в додатку на еміграції не можна її дістати. „Листопадові дні” Ол. Кузьми, велика джерельна книга обговорює тільки польсько-українську збройну боротьбу у Львові в днях 1—21 лист. 1918 р. і є єдиним документальним твором того часу, як знову „Спогади” д-ра Ст. Шухевича торкаються участі УСС і УГА у визвольних змаганнях цілого періоду 1914—1920, списані здебільша на основі особистих помічень автора. До історії самого львівського державного перевороту з 1918 р. і його організації не знайдемо багато матеріалу й у д-ра К. Левицького й у Ф. Федорцева, зокрема щодо участі у ньому наших військових кіл. Про це написав я свого часу кілька більших статей, головню у львівському „Ділі”, як один з головних організаторів і учасників цього перевороту і з них дещо пригадаю у понижчих рядках.

Молоде українське покоління Галичини й Буковини ще до першої світової війни було виховане в цілості в українській державницькій і соборницькій ідеї, що вже тоді стала духовою власністю і наших найширших народніх мас Австрійської України, і ще з кінцем мин. століття увійшла й у політичну програму як остаточна мета наших політичних змагань всіх трьох діючих тоді в Галичині українських політичних партій: національно-демократичної (пізніше за Польщі Україн. Нац. Дем. Об’єднання — УНДО), радикальної і соціально-демократичної. Самостійницька, державницька і соборницька ідея — Соборна Суверенна Україн-

ська Держава — мала за собою в Галичині довгу історію. Ще в 1848 р. — в часі „Весни Народів” — і відродження українського національного життя у всіх його ділянках під проводом Головної Руської Ради у Львові підніс її та уза-саднив о. Василь Подолинський, греко-кат. парох у селі Ветлина, ліського повіту на Лемківщині, у своєму політичному творі в польській мові „Глос пшестрої”, („Голос перестороги”), вказуючи, що не в Австрії, а тим більше не у ворожих нам Польщі й Московщині, наша майбутність, але у створенні власної української соборної суверенної держави, до якої має і мусить увійти і Галичина. Не в Австрії, не в Польщі, і не в Росії врятує Галичина своє національне українське життя, — але виключно і тільки у злуці з Києвом у власній соборній суверенній державі.

Ідея о. В. Подолинського опромінювала також діяльність Головної Української Ради у Львові, що повстала 1 серпня 1914 р. під проводом д-ра Костя Левицького з представників трьох згаданих вище політичних партій. Вона в своєму маніфесті з 3 серпня 1914 р. візвала галицьких українців до збройної боротьби з московським царатом за власну державу і створила Легіон Українських Січових Стрільців (Усусусів) та Боеву Управу, як його керуючий орган. Поклик Г. У. Р. знайшов голосний відгомін в українських народніх масах Галичини. Тисячі молоді, інтелігентської і ремісничої, міської і сільської хліборобської, зголосилися негайно в ряди Легіону Усусусів. Цей Легіон власною кров'ю в кількалітніх боях з віковичним ворогом українського народу дав теж наглядний доказ живучости нашої державницької ідеї.

Головна Українська Рада у Львові, опісля в її місце від 5 травня 1915 р. Загальна Українська Рада на еміграції у Відні, зложена вже з представників Україн. Парляментарної Репрезентації і представників українських політичних партій Галичини і Буковини та делегатів Союзу Визволення України, політичних емігрантів з Наддніпрянщини, створена у Львові з початком серпня 1914 р., повела і за кордоном пропаганду за створенням української держави, зокрема на доступному собі тоді терені центральних і нейтральних держав при помочі преси і окремих видавництв у німецькій, французькій, мадярській та інших мовах. По змозі ведено і усну пропаганду в цій справі. Початок зробила

Гол. Україн. Рада на еміграції — тоді вже у Відні, вислан-ням у листопаді 1914 р. своєї окремої делегації своїх членів — посла до австрійського парламенту д-ра Лонгина Це-гельського, члена Боевої Управи Легіону Усусусів, і свого головного секретаря — автора цих рядків, який був теж членом Легіону Усусусів, приділеним до політичної і жур-налістичної служби, до Румунії, Болгарії і Туреччини. Зга-дана делегація Г. У. Ради була прийнята болгарським пре-мієром — д-ром Василем Радославовим, президією болгар-ського парламенту, бувшими премієрами д-ром Гешовом і д-ром Даневом і провідниками болгарських політичних партій та редакторами болгарських щоденників. І здебіль-ша знайшла там повне зрозуміння нашої державницької справи, в болгарській пресі появилися статті, прихильні для справи створення незалежної і суверенної української дер-жави над Чорним морем, а в одному болгарському впливо-вому щоденнику в Софії поруч дуже прихильної для нас статті появилася і мапа майбутньої української держави. Таку саму місію зробила згадана делегація і в Туреччині. В Царгороді прийняв її великий везир, себто премієр мініс-трів, Талат Паша, і міністер війни Єнвер Паша, властивий керманич Отоманської імперії, зять султана і — як казали — майбутній султан, що виявив велике зацікавлення і зро-зуміння для створення української суверенної держави. Де-легація познайомила з нашими державницькими змагання-ми також і редакції впливових турецьких часописів у Цар-городі, подібно як перед тим у Софії, і тут появилися в ту-рецькій пресі прихильні нам статті, присвячені справі на-шої державности. Про офіційні прийняття делегації у пре-мієрів, болгарського і турецького, появилися звідомлення болгарської, згідно отоманської урядових телеграфічних агенцій і через них ця подія перейшла і на сторінки захід-но-європейської, а навіть частини російської преси. Таких широких позитивних успіхів не мала делегація в столиці Румунії — в Букарешті, де величезна більшість публічної опінії була по стороні Антанти — отже і Росії. Але і там де-що зробила, особливо в політичних колах Румунії, що не були під впливом Антанти. Була це перша делегація в на-шій новішій історії по упадку наших державницьких зма-гань з козацької доби до чужинецьких держав — і то і від тодішньої соборної української політичної репрезентації, в

справі здійснення нашої державницької ідеї. В часі першої світової війни розвинено також деяку пропагандивну акцію у Швайцарії і Швеції, головно пресову, не кажучи про саму Австрію, Угорщину і Німеччину, де появилися окремі українські часописи в німецькій згідно мадярській, а в Швайцарії у французькій мовах і окремі публікації з метою пропаганди української державности.

Усі ті заходи одержали остаточно свій реальний вислід у признанні осередними державами Української Народньої Республіки, створеної четвертим універсалом Центральної Ради в Києві 22 січня 1918 р., у берестейському договорі з 9 лютого 1918 р., Української Народньої Республіки, — як суверенної держави, зложеної з українських земель кол. царської імперії. У тодішніх обставинах не вдалося створити соборної української держави. Але в таємному договорі УНР з Австро-Угорщиною в Бересті з 9 лютого 1918 р. Австрія зобов'язалася створити окремий австрійський коронний край з українських земель Австрії з власним законодавчим соймом у Львові і власною українською державною адміністрацією в межах Австрії. І це було максимум, що можна було тоді досягнути.

Але остаточний вислід першої світової війни не був корисний для осередних держав, сигнатарів берестейського договору. Вже були слідні позначки розвалу Габсбурської монархії, і її долю, як і долю решти осередних держав у першій світовій війні, припечатала капітуляція Болгарії у вересні 1918 р. Треба було і в Галичині розпочати акцію, і то негайно, над формуванням української держави на українських землях Австрії. З ініціати Народнього Комітету у Львові, верховної управи тоді в Галичині україн. нац. дем. партії, це розпочали члени Нар. Комітету, автор цих рядків, як його головний секретар і редактор його офіційного органу „Свободи” та редактор „Діла” д-р Вас. Панейко. Вони скликали у вересні 1918 р. на довірочну нараду гурток українських старшин австрійської армії, стаціонарованих у Львові, і дали почин на тій нараді до створення військового Комітету для переведення військової організації в українських частинах австрійської армії у Львові і в краю. Незабаром, у жовтні 1918 р., перенесено з Наддніпрянщини легіон Усусусів під командою архикнязя Вільгельма (Василя Вишиваного) на Буковину, до Вижниці, Чернівців і на бу-

ковинсько-бесарабський кордон. Автор цих рядків, який, як гол. секретар Нар. Комітету переводив цілу організаційну і підготовавчу акцію до перебрання влади в краю і стояв у безперервному зв'язку зі згаданим Військовим Комітетом при допомозі його найдіяльнішого члена, Петра Бубели, поручника 30-го австр. полку піхоти (львівського), увійшов у порозуміння з деякими старшинами Усусусів у Вижниці, між ними з сотн. Дмитром Вітовським, з четарем і послом до галицького сойму, д-ром Михайлом Новаковським і сот. д-ром Никифором Гірняком. Він попросив згаданих старшин до Львова, поінформував їх про справу і зв'язав зі згаданим Військовим Комітетом. Безпосередньою метою цього Комітету, у якому з кінцем жовтня 1918 р. провід обняв Дмитро Вітовський, було зорганізувати військову охорону при перебранні влади в краю в українські руки.

Від кінця вересня до половини жовтня 1918 р. автор цих рядків зайнявся організацією апарату до перебрання влади в краю і наміченням там осіб для обсади керуючих місць, зокрема начальників поодиноких повітів. В тій цілі скликав він у Львові кілька нарад громадян, рішальних на місцях — групами сумежних повітів, — і обговорив з ними справу переведення державного перевороту і обсади керуючих постів на місцях. Це і зроблено.

Справою створення центрального органу — законодавчого і виконного — зайнялася Україн. Парлям. Репрезентація у Відні. Вона скликала в порозумінні зі секретаріатом Нар. Комітету у Львові з'їзд усіх українських послів із Галичини і Буковини до австр. парляменту, усіх україн. послів до галицького і буковинського краєвих соймів, україн. членів палати панів і по трьох делегатів від виконної україн. політ. партії Галичини й Буковини і зокрема й україн. вірилістів до галицького краєвого сойму — себто всіх трьох греко-кат. правлячих єпископів з митроп. А. Шептицьким у проводі. Такий з'їзд відбувся у Львові 18 і 19 жовтня 1918 р. у повищому складі під назвою Української Конституанти. На з'їзді під проводом Євгена Петрушевича виголошено три реферати: д-ра Є. Петрушевича про політичне положення в Австрії у зв'язку з подіями на фронті та в світовій політиці, посла д-ра Євгена Левицького про статут Нац. Ради і автора цих рядків про тодішнє політ. положення на україн. землях Австро-Угорщини і в Гетьманській Українській Державі. Ста-

тут Української Нац. Ради, у складі, в якому відбувався з'їзд, прийнято, і вона стала українським парламентом, конституантою для австрійських земель Австрії. Довго і гаряче дебатовано над рефератом автора цих рядків, який поставив внесок проголошення окремої україн. держави з австро-угорських українських земель, яка має поробити заходи в цілі пізнішої формальної і реальної злуки з українською державою над Дніпром, по виясненні тамошнього положення. Це зроблено тому, що були певні вісті, що гетьман Павло Скоропадський під впливом свого московського чорносотенного оточення приготує злуку України з Росією. Це й сталося його актом з 14 листоп. 1918 р. Були теж певні вісті з Києва з рішальних кіл Україн. Нац. Союзу і Союзу полонених галичан і буковинців у Києві про приготування до повстання проти гетьмана і реституції УНР. До автора цих рядків наспіло від згаданих кіл окреме прохання, щоб конституанта у Львові проголосила незалежність і суверенність австро-угорських україн. земель без злуки з гетьманом. Остаточно по цілонічній нараді внесок автора цих рядків перейшов у конституанті величезною більшістю голосів, що й проголошено 19 жовтня 1918 р. на великому зібранні делегатів з цілого краю. Назву (Західно-Українська Народня Республіка) новоствореної держави, її суверенність, границі, герб і державні барви оформлено окремим законом Нац. Ради з 13 листоп. 1918 р., створивши перед тим 9 лист. 1918 р. перший її уряд (коаліційний: 9 нац. демократів, 2 радикали, 1 соц.-дем. і 1 христ.-суспільник) з назвою державного секретаріату під проводом д-ра Костя Левицького. Нову державу, як її президент, очолив голова Нац. Ради — д-р Євген Петрушевич.

Від Конституанти з дня 19 жовтня 1918 р. події в Австрії покотилися дуже швидко вперед. Не врятував її і маніфест цісаря Карла I з 6 жовтня 1918 р. про перестрій Австрії в союз національних держав під скиптром Габсбургів. Розвал цієї монархії поширювався далше. Від неї відпадали поодинокі її складові території, що творили нові державні організми, як Чохословаччина і Польща, або входили в склад своїх існуючих національних держав. В середу 30 жовтня 1918 р. делегація Україн. Парл. Репрезентації у Відні, під проводом д-ра Є. Петрушевича мала останню розмову з австрійським президентом ради міністрів, проф. д-ром Ля-

машом, домагаючися від нього видання наказу галицькому намісникові гр. Гуйнові і командантові львівської округи ген. Пффефферові добровільно віддати владу у Східній Галичині і північній Буковині до рук Нац. Ради у Львові. Це зроблено тому, щоб оминути проливу крови, бо рахувалися з тим, що поляки добровільно не схотять зректися претенсій до панування над Східньою Галичиною. Проф. д-р Лямаш згодився на цю пропозицію і справді видав телеграфічно відповідні накази для намісника Гуйна. Ті накази перехопили поляки в Кракові, що якраз тоді створили там свій уряд і перебрати владу, і ті накази не дійшли вже до відома гр. Гуйна у Львові.

В четвер, 31 жовтня 1918 р. в полудне вернувся з Відня учасник згаданої делегації у президента ради міністрів проф. Лямаша — член Боевої Управи Усусусів посол д-р Лонгин Цегельський. Негайно по своєму приїзді явився він в домівці Нар. Комітету у Львові, Ринок 10, де перманентно радила львівська делегація Нац. Ради. Він розповів про вчорашню конференцію у Лямаша і про його рішення чи власливо накази намісникові Гуйнові відносно передачі влади в руки Україн. Нац. Ради у Львові. Ухвалено вислати делегацію до намісника. Делегація Нац. Ради, чи власливо її делегатури у Львові, в складі: пос. д-р Кость Левицький і послі: Іван Кивелюк, д-р Сидір Голубович, д-р Лонгин Цегельський і автор цих рядків пішли до нам. Гуйна. Там вже була делегація польських послів, між якими були проф. д-р Гломбінський, граф Скарбек, Вінценти Вітос і інші, які домагалися від Гуйна передачі влади і над Східньою Галичиною в польські руки, а саме мала б її обняти „Тимчасова Комісія Жондзонца” в Кракові, що іменем польського уряду у Варшаві перейняла вже владу у західній (польській) частині Галичини. Польська делегація одержала від намісника відмовну відповідь. Безпосередньо по ній прийняв намісник українську делегацію. Д-р К. Левицький подав причину приходу нашої делегації, а д-р Цегельський розповів про вчорашню конференцію делегації Україн. Парл. Репрезентації у президента ради міністрів д-ра Лямаша у Відні і про наказ, який Лямаш вислав намісникові у Львові відносно негайної передачі влади у Сх. Галичині Українській Нац. Раді у Львові. У відповіді на це заявив нам. Гуйн, що ніяких наказів з Відня відносно передачі влади до рук Україн.

Нац. Ради він не одержав і супроти цього добровільно влади передати не може. При цьому додав, що перед хвилиною була у нього польська делегація, яка домогалася передачі влади полякам і він дав їй відмовну відповідь, яку дає також українській делегації. Уступити може тільки перед силою, але їй не боїться, маючи у Львові до розпорядження доволі сильні німецькі і мадярські військові частини — один боевий штурмовий полевий баталіон німецький і один мадярський.

Дальша розмова з намісником була зайва і безцільна, як теж і розмова з ген. Пффеффером. Делегація вернулася на засідання делегатури Нац. Ради і здала звіт про розмови. В засіданні взяли участь і відпоручники Військового Комітету під проводом сот. Дм. Вітовського. Вони повідомили, що українські частини австр. армії у Львові (запасний баталіон 15 полку піх. (тернопільського), черновецький баталіон ополчення (ляндштурму) і військова поліція вже приготувані і кожної хвилини можуть розпочати акцію розброєння чужонаціональних військових частин австр. армії, стаціонанованих у Львові — згаданих двох штурмових баталіонів — німецького і мадярського. Військовий Комітет впевнився, що супроти відомих подій з поступаючим скоро повним розвалом Австро-Угорщини ці чужонаціональні частини австр. армії у Львові не будуть ставити опору і зложать зброю. Наради тривали коротко. Рішено о 12 год. вночі з 31 жовтня на 1 листопада, з четверга на п'ятницю, тобто тієї ж ночі, розброїти у Львові неукраїнські військові частини, обсадити українськими військовими частинами залізничні двірці, пошту і телеграф, поліцію і жандармерію, намісництво, соймовий будинок і решту державних урядів і ратуш. Виконання цього рішення взяв на себе Військовий Комітет. Окремо автор цих рядків взяв на себе обов'язок відбутися негайно нараду з українськими залізничниками головного двірця у Львові. Така нарада відбулася увечері о год. 7 в кам'яниці „Дністра” на Копитковім в приязі понад 200 залізничників, переважно нижчої служби. Автор цих рядків подав до відома зібраних, що о год. 12 вночі Україн. Нац. Рада у Львові при допомозі згаданих вище українських військових частин австр. армії перебирає владу у Львові, як теж і в краю, де до поодиноких міст вислано вже вчором окремих кур'єрів з відповідними дорученнями. Українські

військові частини обсаджать всі залізничні двірці у Львові, а українські залізничники мають тієї ночі усі стати до служби і не випускати зі Львова поїздів, що йдуть на захід — себто на польську територію. Приявні прирекли це виконати. І справді виконали. І не знайшовся між ними ні один зрадник, щоб доніс про плянований переворот своєму дотеперішньому урядові, що був у польських руках, або якійсь польській організації. Поляки лагодилися обняти владу для Польщі і в цілій Схід. Галичині і при помочі своєї Польської Організації Військової (ПОВ), розбудованої сильно у Львові і в деяких більших містах, поробили вже відповідні приготування. Свій намір поляки мали перевести в діло в суботу 2 листопада 1918 р. з огляду на те, що на п'ятницю 1 листопада припадало урочисте латинське свято Всіх Святих.

Українці у Львові випередили поляків на 24 години. Намічений плян переведено. Інтерновано намісника Гуйна і генераліцію, яких незабаром звільнено. Чужонаціональні частини австр. армії у Львові, між якими польських частин не було, далися розброїти без спротиву. Ранком 1 листопада 1918 р. лопотів уже український національний прапор на високій ратушевій вежі у Львові, як видний знак, що по близько шістьсот літній неволі вернулася до Львова і до старої Галицької волости своя українська влада. Українські прапори замаяли і на всіх державних і приватних українських будинках та на будинках українських установ у Львові і в цілій Східній Галичині. Усусуси і українські військові австрійської армії виконали тоді належно свій національний обов'язок.

Міттенвальд, Гор. Баварія, 12 жовтня 1948

Технічними засобами Видавничої С-ки „Українське Слово”.

Druck: Mittelbayerische Zeitung, Regensburg